

Sveriges främste akvarellist – en »gråsmulten« överlevare

Konstnären Lars Lerin är en av Nordens främsta akvarellmålare. Han är dessutom författare till mer än 50 böcker sedan debuten 1983. Hans liv styrdes under ett par decennier av alkohol och det lugnande preparatet Temesta. Nu har han efter aktivt deltagande i AA (Anonyma alkoholister)-möten och NA (Anonyma narkomaner)-möten lyckats gå in i en tillfrisknandeprocess.

Lars Lerins texter har en poetisk lyskraft som kompletterar hans målningar. De stora gråsvarta akvarellmålningarna av övergivna hus och kalhyggen tar i sin utsatthet och karga skönhet ett känslomässigt grepp om åskådaren.

Boken »Tröstpriser och sidovinster« (2006) är resultatet av en tät brevväxling mellan Lars Lerin och en annan Värmlandskonstnär, Kerstin Högstrand. De skriver öppet och ärligt till varandra om sina problem; mänskliga dokument som kan vara av intresse för många läkare och som lockar till försök att analysera hur användning av droger påverkar en enskild målares konstnärskap.

För att få en mer fullständig bild av konstnären intervjuade jag honom en försommardag. Han säger

redan i början av samtalet att han inte skäms för sina problem. Han använder sig av det smärtsamma han upplevt och vill också dokumentera alla galenskaper han är med om. Han ser det som en skyldighet mot sig själv och sitt yrke – när han nu har den förmågan.

Lars Lerin föddes 1954 och växte upp i Värmland. Redan vid 5–6 års ålder visste han att han var homosexuell och inte som andra. Att inte få vara den han var skapade känslor av skam hos honom. Han var ambitiös i skolan och ville ha bra betyg. I gymnasiet började han känna skräck då han skulle prata inför klassen – en känsla som sedan följt honom. Under 1970-talet tillbringade han sina sommarlov på en liten gård i Värmland. Nu under senare år, då han varit drogfri, har han med utgångspunkt i gamla fotografier målat akvareller, i vilka han fångat det dagliga livet på gården. Boken »Solsken och regn« (2007) är skriven på en lyrisk prosa i samklang med de idylliska målningarnas ljusa färger. Borta är mycket av den mörka och ödsliga stämningen från tiden då hans liv styrdes av beroendet av alkohol och tabletter. Åter finns människor med i motiven. I brev till Kerstin Högstrand skriver han dock att han sällan målar människor, då det är så jobbigt att måla fötter.

LARS LERIN
konstnär och
författare, född
1954, skildrar
sitt liv i text och
bild i bl a böck-
erna »Tröst-
priser och sido-
vinster« och
»Solsken och
regn«, från vilka
bilderna i den
här artikeln är
hämtade.

UTANFÖRSKAP
avspeglas i målningarna av de mörka HSB-husen och av landsbygdens ödehus.

RUTMÖNSTER
målade Lars Lerin som ett slags terapi under tiden han avgiftades. »Man tvingas hålla sig inom ramarna«, förklarar han. Bilden överst till höger.

MÄNNISKOR
finns åter med i målningarna sedan Lars Lerin blivit drogfri.

I 25-årsåldern debuterade hans panikångest-attacker, ungefär samtidigt som han började på Valands konstskola i Göteborg. Han fick då Temesta – ett på den tiden nytt bensodiazepin-preparat – utskrivet av en läkare. Medicinen gjorde att han kunde gå på konstskolan och leva ett normalt liv. Han hade full kontroll på intaget av tabletter och var nog med att inte ta för många.

– Jag tror faktiskt att jag hade blivit som en gubbe hemma som knappt vågar gå ut och som alltid viker av så fort han möter någon på vägen vid skogen där han bor, om jag inte hade fått den här medicinen. Kanske var det ändå den som gjorde att det blev möjligt för mig att kunna gå på konstskola. Men efter 8–10 år tog jag den bara för att slippa abstinensen, tror jag. Så bara accelererade det, och jag blev mer och mer död invärtes på något vis. När jag drack fick jag sådana fruktansvärda reaktioner med ilska och frustration att jag kunde slå sönder saker. Jag blev som ett vilddjur.

Blandade du tabletter och alkohol?

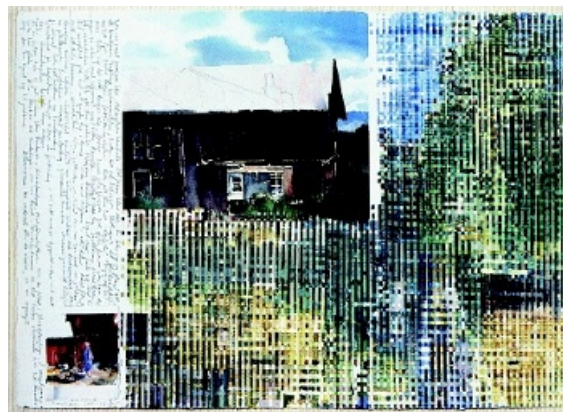
– Ja, i och med att jag tog tabletter varje morgon och sedan drack på dagen blev det ju en blandning.

Mot slutet tog Lars Lerin som mest 7 mg Temesta på morgonen. Hur ser du själv på läkaren som från början skrev ut Temesta till dig?

– Jag tror det var naivt gjort. Han ville nog hjälpa mig, men det blev fel.

Denne läkare flyttade till Norge efter något år. Därefter gick Lars Lerin till två andra läkare som genom åren skrev ut parallellt till honom utan att känna till varandras förskrivningar. Var det för att få ut mer medicin?

– Ja, jag ville alltid ha ett extra lager, ett »trygghetslager« i badrumsskåpet. Jag var rädd för att man skulle sluta tillverka tabletterna. De läkare som jag gick till sedan skrev ut mer av slentrian. Jag tycker egentligen att de skulle ha försökt hjälpa mig att få någon sorts terapi i stället, så att jag kunnat bli av med den sociala fobin.

Ko som tycker att hon "för vräkiq för att inga tyst i gräslundens linje."

Lars Lerin har känt en trygghet i måleriet, i detta har han haft kontroll. Han var så rädd för att leva normalt och tyckte att han var värd mer. Därför sökte han sig till måleriet och lade ner all energi på det. Måleriet gav honom något som det var värt att leva för. Han satte i system att dricka och måla. I halvfyllan blev bilderna bäst.

Han kunde maniskt upprepa samma bild. De mörka ödehusen och grävädren, som han kände en dragning till, var motiv som han målade gång på gång.

– Jag målar sånt som är utanför på något vis. Det lyser i fönstren. Det är precis som att jag inte kan gå fram till dörren och ringa på, utan står där ute och fryser för att jag inte vet riktigt hur det går till och inte kommer mig för att ringa på dörren. Så där kände jag innan jag sökte hjälp.

Det är ett slags utanförkänsla och också en rädsla att inte få kontakt, påpekar jag, och Lars Lerin instämmer. Ett par målningar av gråsvarta HSB-hus nämner han som exempel.

Jag frågar honom om varför han gjort rutmönster i några av akvarellerna. Han säger att det var ett sidospår. Han gjorde det när han avgiftades, som något slags terapi, ungefär som att brodera. I »Tröstpriser och sidovinster« skriver han att »det kan vara välgörande med fyrkanter, man tvingas hålla sig inom ramarna«.

I Lars Lerins målningar förekommer ofta djur. Särskilt tycker han om kokroppen som form. Han har givit ut en bok som heter »Kobok«, 2003. Målningarna i boken är baksidor på brev han skrivit till Kerstin Högstrand. Bilderna har försetts med underfundiga texter. Ett exempel är ovanstående kobild med undertexten »Ko som tycker att hon är för vräkiq för att inga tyst i gräslundens linje« – en travesti på sista raden i en av Harry Martinsons dikter i samlingen »Resor utan mål« (1932):

Min själ skulle vara som den betande kon

Hennes huds fnysningar mot morgonen liknar en skälvnings inför grönskans dunkla orubblighet.

Hon finner ej i källan hur hennes bild speglas.

Hon bara ingår tyst i gräslundens linje.

(Blommorna är vackrast där de växer, så en ingenjör.)

VÄRMLÄNSKA
LANDSBYGDENär ofta motiv i
målningarna
från senare år.

I »Tröstpriser och sidovinster« skriver Lars Lerin: »Så nu har jag en stor bukig kossa liggande på tork vid mina fötter. Jag ska strax garnera henne med grässtrån och gömma det oformliga juvret med en saftig skugga, för att få henne tyngre och mer 'äten' av ljuset.«

Han trappade stegvis ned sin dosering av Temestatabletter. Han mådde dåligt, och jag frågar honom om han visste vad som var abstinens och vad som eventuellt berodde på annat.

– Det var en sådan förvirring. Jag hade ätit denna medicin varje dag i 22 år. Jag var liksom som en nyfödd eller pånyttfödd. Det var inte lätt.

Den sista Temestatabletten tog han 2002, ett halvår efter det att han slutat med alkohol.

Lars Lerin har regelbundet gått på AA-möten (ibland NA-möten) i fyra och ett halvt år, lika länge som han varit drogfri. Det var under en vistelse på ett Minnesotabehandlingshem som han första gången kom i kontakt med AA och dess tolvstegsprogram.

Under sina många resor har han deltagit i AA-möten i de olika länder som han besökt. I Iran hittade han dock inget. I Italien pratade man enbart italienska på mötena, trots det kände han att han deltog. Andligheten fanns där, och han kunde känna igen sig.

I »Tröstpriser och sidovinster« finns beskrivningar av återkommande ångestattacker som han haft sedan slutet av år 2000 efter separationen från en man som han levte med under många år i Nordnorge. För att få kontakt med en ny man söker han på Internet. Detta kontaktsökande finns beskrivet med ett stort mått av galghumor i boken. Han tycker att det blev en viss tvångsmässighet i Internetsökandet. Behovet av att någon ska ge honom trygghet är inte längre lika desperat, men han är inte framme än.

Han är inte rädd för yttre hot, då han är så upptagen av sin egen inre otrygghet. Periodvis har han känt sig deprimerad. Han har kontakt med en psykoterapeut. Hans beroende har inte gällt enbart alkohol och tabletter utan också mannen i Nordnorge, föräldrar m m. Det är först nu när han blivit drogfri som han med mer eller mindre lyckat resultat fått mod att stå på egna ben.

I naturen mår Lars Lerin bäst. Han är ingen stadsmänniska, som trivs att gå på gator. Trots det har han skaffat en lägenhet på Söder i Stockholm. Det berodde på att han ville förändra livet när han blev drogfri – han kunde inte sitta ensam hemma i Värmland – men också på att han under tre års tid skulle arbeta på en grafikverkstad.

Han längtar efter havet och skogen, där han känner sig i fas med livet. Längtan till havet har att göra med att han bodde i Lofoten under många år och att hans mamma kommer från Bohuslän. På frågan vilket som är hans hem, svarar han Värmland, dit han alltid återvänder efter sina utflykter.

»Hackhosta. Vaksamhet och väntan. Gubben tiger. Tuggar på en gaffelbulle med farstusmak, flåsar mellan tuggorna. Känner med handen efter en yrseltablett som gömt sig i vaxdukens rankor. Att grubbla har sin tid, att se ut över världen har sin.«

»Folke har helgdagsklätt sig och fått på närögonen för att räkna konsumkvitton.«

»Folke är kort i andan och hänger med huvudet. Ingegerd ringer efter ambulans, stoppar i honom en Albyl, så han kvicknar till så pass att han orkar få på sig byxorna. Jag har inte varit nära en doktor sedan jag fick hörapparaten.«

Lusten att måla försvann till en början då han blev drogfri men kom tillbaka efter ett par månaders drogfrihet. Han har numera inte samma glöd och besatthet i måleriet.

– När jag inte har den här »dimman« över mig måste det bli bättre, tycker jag. Jag kan fokusera på ett annat sätt nu och liksom tänka lite mer ... Jag väljer mer med omsorg nu och planerar – inte bara det här att jag ska prestera någonting ... Förut legitimerade jag livet genom att jag skulle prestera saker.

Att han målat så mycket gråsvarta hus tidigare kan ha att göra med hur han har mått, men han säger samtidigt att han har målat ljust och glatt även när han mått dåligt och tvärtom. Han är förtjust i valörer som ligger nära varandra och håller nu på med en grå serie. I färgerna lägger han numera ingen värdering. Det kan hända att jag är lite »gråsmulten«, säger han och ler. Han har numera accepterat att han är den han är. I måleriet behöver han inte förändra sig utan försöker följa sin intuition. Främst har han målat akvarell, men han har även arbetat med grafik och olja.

Beträffande författarskapet säger han att måleriet och författandet liknar varandra i skapandeprocessen. Han känner sig tryggare i måleriet än i texterna, eftersom han är mer osäker vad gäller språket. Han arbetar med texterna varje dag och håller just nu på med nästa del av brevväxlingen med Kerstin Högstad.

Vi pratar om framgången som Lars Lerin idag har uppnått i sitt måleri. Numera betyder en positiv kritik inte så mycket som tidigare. Den privata bekräftelsen – att bli uppskattad och älskad för den han är – är idag viktigare för honom. I Munkfors har han fått ett eget museum.

– Det är också något jag inte riktigt kan ta till mig i hjärtat. Jag tycker att det är roligt att gå dit och titta på vad jag har gjort och se att jag ändå har gjort en del bra saker, men det är ingen sådan där hänryckning.

– Det här är kanske ett slags tolvstegsarbete som jag gör när jag kommer hit och berättar om min alkoholism.

Vilket steg? undrar jag. »Steg 12«, svarar han. (Vilket innebär att försöka föra budskapet vidare.)

I Lars Lerin mötte jag en konstnär och en människa som öppenhetligt pratade om sig själv och sina problem. Jag hyser en stor uppskattning och respekt för honom, inte bara för hans målarkonst utan kanske allra främst för hans mångåriga kamp för en drogfri tillvaro.

Jan Halldin

leg läkare, med dr, Stockholm
jan.halldin@sll.se